
1. Психічні стани військовослужбовців при підготовці та веденні бойових дій. / Інфопедія, для поглиблення знань. URL: <https://infopedia.su/16xf59.html>

2. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: Підручник: у 2 ч., ч.1. / колектив авторів; за заг. Ред.. В. В. Стасюка. – К.: НУОУ, 2012. – 682 с.

Алла ДЕМИЧЕВА

к. соц. Н., доцент

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

СУЧАСНЕ ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ СУСПІЛЬНИЙ РУХ: МІЖНАРОДНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Сучасне волонтерство визначається як добровільна, вмотивована, неоплачувана діяльність у вільний від основної роботи час, спрямована на допомогу іншим. Одна з версій пов'язує його виникнення з пропозицією французького журналіста А. Дюман про створення Червоного Хреста (1859 р.), інша відсилає до 20-х рр. ХХ ст., коли у Франції був здійснений перший молодіжний німецько-французький волонтерський проєкт. В США ініціатива волонтерських проєктів йшла не лише від громадськості, а й від політичної еліти, зокрема створення президентом Ф. Рузвельтом волонтерської організації ССС для зниження рівня безробіття, президентом Кеннеді – «Служби миру», президент Б. Клінтон фінансово підтримував волонтерські служби.

У 1990 р. в Парижі на ХІ Всесвітній конференції Міжнародної Асоціації добровільних зусиль була прийнята Загальна Декларація про волонтерську діяльність, згідно з якою волонтерська діяльність розглядається, як інструмент соціального, економічного, культурного, екологічного розвитку [3]. Аналізуючи декларацію, можна сказати, що волонтерство – це добровільний вибір, що виявляє особисті погляди і позиції; це активна участь громадянина у житті людських спільнот; сприяє покращення якості життя, особистому росту та поглибленню відчуття солідарності; сприяє реалізації основних людських потреб заради справедливості та миру у суспільстві; сприяє більш збалансованому економічному та соціальному розвитку, а також створенню нових робочих місць та професій.

З точки зору західної соціології, суспільні рухи досліджуються в трьох класичних парадигмах, зокрема колективної поведінки, мобілізації ресурсів, нових суспільних рухів. На даний час можна казати про поліпарадигмальність у їх вивченні. Сучасне волонтерство можна розглядати як новий соціальний рух. Це поняття у науковий обіг увів А. Мелуччі у 1980-х роках. На новітньому етапі суспільно-політичного розвитку нові соціальні рухи є своєрідною ланкою між політичним і громадянським суспільством, що яскраво репрезентує

волонтерський рух. Він формується як заснований на засадах колективної ідентичності продукт громадянського суспільства, що також вписується у зазначену парадигму. На користь віднесення волонтерського руху до ряду нових соціальних рухів свідчить і його відповідність чотирьом основним їх характеристикам, які визначає П. Штомпка: 1) особлива мета, зокрема спрямованість не на трансформацію соціальних структур, а на зміну соціальних і культурних цінностей; 2) власна соціальна база, коли в основі руху є певні соціальні групи (за віком, професією, гендером); 3) засоби дій – волонтерський рух не використовує традиційно політичні засоби впливу на державу, а опираються на масову мобілізацію; 4) волонтерський рух відкидає формальні і бюрократичні способи організації, надаючи перевагу певній гнучкості з метою активного залучення нових членів у свої ряди; 5) має стихійне виникнення та звуження кількості учасників після задоволення інтересів/вирішення певної проблеми [5, с.156]. У своєму розвитку соціальні рухи проходять кілька стадій: виникнення, об'єднання, формалізації, розпаду і зникнення. Для нових суспільних рухів характерне те, що громадянська участь визначається збільшенням втручання громадян в процес прийняття рішень на локальному, національному, глобальному рівнях.

До аналізу суспільного руху волонтерства частково може бути застосована і парадигма мобілізації ресурсів (Д. Макадам, Дж. Маккарті, М. Залд, Ч. Тілі, А. Турен, Дж. Фріман). Так, А. Турен визначив, що найдієвішим механізмом консолідації людей є, в першу чергу, наявність спільного ворога, усвідомлення спільного противника, а також наявність харизматичного лідера. З точки зору даного підходу, рух може існувати у тому випадку, якщо має ресурси, які активно залучає. Це, безумовно, характеризує волонтерство, яке мобілізує людей, кошти для реалізації мети. Так, ми бачимо, як активно зараз збираються гроші на потреби ЗСУ чи ТПО. Ресурси руху – це можливості, які суспільство надає суспільному руху і які рух свідомо використовує.

Бажання виконувати роботу на волонтерських засадах є розповсюдженим явищем у світі. За даними соціологічних досліджень, від чверті до половини дорослого населення країн Європи та Америки брали участь у будь-якій волонтерській діяльності за рік. Близько 110 мільйонів людей щорічно беруть участь у добровільних програмах. Згідно з дослідженням Центру досліджень громадянського суспільства Джона Хопкінса, в 2017 р. приблизно 140 мільйонів чоловік в 37 країнах беруть участь в добровільчій роботі в поточному році [1]. Варто відзначити і міжнародне волонтерство, яке здійснюється різноманітними міжнародними організаціями, наприклад, ESC (Європейський Корпус Солідарності), Міжнародним комітетом Червоного Хреста, Волонтерами ООН, AIESEC та ін. Існує багато міжнародних волонтерських проєктів, волонтерських таборів тощо.

Щодо характеристик сучасного волонтерського руху в Україні, безумовно, ми бачили його стихійне піднесення у 2014 р. та звуження кількості учасників після 2015 р., проте якщо у 2010 р. тільки 5 % населення було залучено до волонтерської роботи, то у 2014 р. – вже 23%. Саме у цей час українське волонтерство починає існувати саме як суспільний рух, пройшовши стадії

виникнення (стурбованості) та об'єднання. З 2014 р. рівень довіри до українців серед волонтерів тримається на дуже високому рівні: так. Наприкінці 2020 р. КМІС у загальнонаціональному опитуванні зафіксував, що Найбільшу довіру в українців мають волонтери – як ті, що допомагають армії, так і ті, які допомагають переселенцям – 74% і 66% відповідно. У 2018 року відсоток тих, хто впродовж року займався волонтерською діяльністю в Україні, зріс з 12% у 2016 р. до 18% [2].

Що стосується класифікації волонтерського суспільного руху, то можуть використовуватися критерії, які є подібними до класифікацій суспільних рухів взагалі – форми діяльності, масштаби акцій, характер руху, територія поширення, мета створення та інші. Закон України визначає широкий змістовний перелік напрямків здійснення волонтерської діяльності, який включає соціальне, екологічне, правозахисне, культурне волонтерство. Згодом в Закон були внесені правки і додані напрямки, які стосуються допомоги громадянам, які постраждали внаслідок проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ, внутрішньо переміщеним особам; надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням; сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи [4].

Наразі важко визначити види руху за змістом діяльності, скоріше за напрямком – всі форми громадського активізму, що пов'язані з допомогою ЗСУ під час гарячої фази війни з РФ (з лютого 2022 р.), діяльність з допомоги тимчасово переселеним особам та евакуйованим, підтримка соціально вразливих груп населення, правозахисний рух тощо. Тобто зараз волонтерський рух пов'язаний з визвольною війною України, збройною агресією РФ та її наслідками; у якості об'єкту можуть виступати, наприклад, Збройні сили України в цілому, їх окремі підрозділи, сили територіальної оборони, переселенці до певного міста, підопічні евакуйованих психо-неврологічних інтернатів чи дитячих будинків тощо. За територією, на яку поширюється діяльність волонтерського руху, його можна розглядати як локальний (діяльність обмежується певним містом або регіоном), національний (діяльність охоплює всю країну), глобальний (діяльність носить міжнародний характер (наприклад, різноманітна підтримка українських переселенців громадськістю та неурядовими міжнародними організаціями всього світу)).

Отже, суспільний рух є продуктом та одночасно однією з форм існування громадянського суспільства, його самоорганізації, що реалізує соціальні, політичні, гуманітарні, екологічні та інші цілі. Періоди значного підйому волонтерського руху припадають на час загострення кризових ситуацій у суспільстві. Суспільний рух волонтерства має глобальний характер, діючи як на міжнародному, так і національному рівнях.

-
1. Волонтерство в Україні. URL: <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritel-post-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini> (дата звернення 15.05.2022).
 2. Державні та соціальні інститути: кому українці довіряють, а кому ні? URL:

<https://dif.org.ua/article/derzhavni-ta-sotsialni-instituti-komu-ukraintsi-doviryayut-a-komu-ni> (дата звернення 18.05.2022).

3. Загальна декларація про Волонтерську діяльність. URL: <http://dyvensvit.org/articles/2018.html> (дата звернення 16.05.2022).

4. Закон України Про волонтерську діяльність (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 42, ст.435)

5. Штомпка П. Социология социальных изменений / Пер. С англ. под ред. В.А. Ядова. М.: Аспект Пресс, 1996. 416 с.

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права та
процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Євгенія ДЕРКАЧ

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ДІТЕЙ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Технічний прогрес, розвиток економіки, поява нової зброї – саме це змінило методи збройних конфліктів у сучасному світі. Як зазначає Офіс омбудсмена з посиланням на дані Моніторингової місії ООН з прав людини станом на 3 квітня в Україні з початку повномасштабного вторгнення РФ загинуло 205 дітей та 362 отримали поранення. У зв'язку із загрозою національній безпеці України 24 лютого 2022 року о 5 годин 30 хвилин Президент України підписав указ «Про введення воєнного стану в Україні». Воєнний стан – це особливий режим правової доктрини, що вводиться на території певної держави у разі збройної агресії, небезпеки територіальній цілісності та передбачає надання певним органам державної влади відповідних повноважень необхідних для усунення загрози. Він характеризується обмеженням конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб [1].

На жаль, найбільш вразливими та залежними від світу дорослих є саме діти. У зв'язку з цим вони мають особливі права, які в законодавстві ратифіковано в :

- Конвенції ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року;
- Декларації прав дитини від 20 листопада 1989 року;
- Женевській Конвенції № 4 від 12 серпня 1949 року;
- Всесвітній декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку